

คนดีศรีสยาม

สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์

กิพลี วรรณจียี

ปราชญ์ท่านสรรเสริญผู้มีปัญญา พุดจริงตั้งมั่นในศีล เมื่อเป็นผู้น้อยก็นับเนื่องในหมู่ผู้ใหญ่โดยคุณความดี เมื่อเป็นผู้สูงอายุก็เป็นผู้ใหญ่โดยคุณความดี

ประเทศสยามเรามีบุรุษเช่นนี้น้อยคนนักหนึ่งในบุคคลอันเป็นที่กล่าวขานสมควรแก่การกล่าวถึงคือ สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นบุตรชายคนโตของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) กับท่านผู้หญิง จันทร ท่านเกิดปีมะโรง วันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 7 ค่ำ ช่วงปลายรัชสมัยของสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1

วัยเด็กเข้าใจว่า คงเรียนหนังสือที่วัดพระเชตุพนเพราะอยู่ใกล้บ้าน ต่อมาได้ศึกษาภาษาอังกฤษจากมิชชันนารีอเมริกันจนสามารถพูดภาษาอังกฤษได้อย่างคล่องแคล่ว จึงจัดว่าเป็นคนไทยรุ่นแรกๆ ที่ได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษ ท่านเริ่มรับราชการสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เมื่ออายุได้ 18 ปี เป็นตำแหน่งนาย ชัยขรรค์ หุ้มแพรมหาดเล็ก อายุ 25 ปี ได้เป็นหลวงสิทธิ

นายเวรมหาดเล็ก อายุ 33 ปี ได้เป็นจหมื่นไวยวรนาถ ตำแหน่งนี้สมเด็จพระนั่งเกล้า รัชกาลที่ 3 ทรงเพิ่มสร้อยนามพระราชทานภายหลังว่า จมื่นไวยวรนาถภักดีศรี

สุริยวงศ์ จากสร้อยนามที่ได้รับพระราชทานนี้ แสดงว่าสมเด็จพระนั่งเกล้า ทรงตระหนักถึงความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อราชวงศ์ ของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อครองยศเป็นจมื่นไวยวรนาถจางวางมหาดเล็ก และทรงคาดเดาได้อย่างแม่นยำ ว่าจมื่นไวยวรนาถผู้นี้จะเป็นผู้ภักดีต่อราชวงศ์ ยิ่งชีวิตตอนปลายรัชสมัยของสมเด็จพระนั่งเกล้า จึงทรงตั้งให้เป็นพระยาศรีสุริยวงศ์ ขณะมีอายุได้ 42 ปี

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์ก็ทรงมีความไว้วางพระราชหฤทัยต่อพระยาศรีสุริยวงศ์ ทรงพิจารณาเห็นว่า เป็นขุนนางที่ซื่อสัตย์ภักดีจึงทรงโปรดให้เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ สมันตพงศพิสุทธิ มหาบุรุษรัตโนดม ว่าที่สมุหพระกลาโหม ขณะเมื่อท่านอายุได้ 43 ปี จากนั้นอีก 4 ปี ท่านได้เป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์อัครมหาเสนาบดีที่

สมุหพระกลาโหมเต็มตำแหน่งสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ รัชมหาราชการสนองพระเดชพระคุณรัชกาลที่ 4 ด้วยความสามารถ กล้าหาญและสุขุมคัมภีรภาพ กอปรด้วยความจงรักภักดีเป็นที่ยิ่งท่านมีกองทหารและอาวุธจำนวนมากจนเป็นที่ห่วงเกรงต่อขุนนางทั่วไป แม้แต่สมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เมื่อทรงพระประชวรหนักยังทรงกราบทูลสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ที่เสด็จไปเยี่ยมว่า ที่เสสมกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ไว้มากมิใช่จะคิดขบถ แต่เกรงว่าเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์จะคิดมิชอบต่อราชบัลลังก์ อายุ 61 ปี เป็นช่วงที่มีความสำคัญต่อสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นอย่างยิ่งเพราะรัชกาลที่ 4 เสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพิณดประขานาดซึ่งเป็นองค์รัชทายาทยังพระเยาว์ ไม่สามารถว่าราชการได้ คณะพระราชวงศานุวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่ปรึกษาหารือและเห็นควรให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ว่าราชการแผ่นดินไปจนกว่าสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอจะทรงผนวชพระ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ขณะนั้นเป็นข้าราชการชั้นสูงที่พร้อมด้วยอำนาจบารมีคุณงามความดี ชื่อสัตย์สุจริตจนเป็นที่ยอมรับของหลายฝ่ายถึงขนาดได้รับการแต่งตั้งให้ว่าราชการมีอำนาจปกครองดูแลราชอาณาจักร แม้จะมีข้าราชการบางคนระแวงว่าท่านจะยึดอำนาจเสีย แต่ท่านก็มีได้วันเกรงชะรอยท่านจะได้ให้คำสัจจ์สาบานต่อที่ประชุมและคำสัจจ์นี้เป็นวาจาที่ไม่ตาย สัจจ์ เว อมตา วาจา ว่า “ข้าฯจะจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ยิ่งด้วยชีพ..”

ช่วงอายุ 61-65 ปีของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เป็นช่วงที่ประวัติศาสตร์ชาติไทยต้องจารึกว่าท่านได้มีโอกาสเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตยุติธรรม ด้วยความอดุสสาหะปกครองราษฎรแบบกั้นร่มด้วยพรหมคือ ร่มเมตตา ร่มกรุณา ร่มมุทิตา และร่มอุเบกขา จึงทำให้บ้านเมือง

สยามยามนั้นอยู่เย็นเป็นสุข ไม่ปรากฏการบุกรุกจากประเทศเพื่อนบ้าน หรือเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงใดๆ ภายในประเทศ

จวบจนพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ประกอบพิธีบรมราชาภิเษกเป็นกษัตริย์โดยสมบูรณ์ จึงทรงสถาปนาเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ หัวหน้าเสนาบดี มีหน้าที่ให้คำปรึกษาราชการแผ่นดิน ขณะนั้นท่านมีอายุ 65 ปี ซึ่งล่วงเข้าสู่วัยชราแต่ท่านก็ยังช่วยเสนอความคิดเห็นอันเป็นคุณประโยชน์ต่อการบริหารบ้านเมือง

บั้นปลายชีวิตท่านมักจะออกไปตรวจราชการแถบหัวเมือง โดยใช้เวลาส่วนใหญ่พำนักอยู่ที่เมืองราชบุรี กระทั่งถึงวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 11 ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศกจุลศักราช 1244 ตรงกับวันที่ 19 มกราคม 2425 ขณะมีอายุได้ 74 ปี 27 วัน สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ก็ได้ถึงแก่พิราลัยด้วยโรคลมอย่างสงบ

เมื่อสัตบุรุษให้สิ่งที่ยาก ทำกรรมที่ทำได้ยาก สัตบุรุษยอมทำตามไม่ได้เพราะธรรมของสัตบุรุษยาก ที่สัตบุรุษจะประพடுத்தตาม สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ประกอบกรรมอันทำได้ยาก ยึดมั่นคำสัจจะ จึงสมควรที่จะได้รับการยกย่องเทิดทูน เป็นเกียรติศักดิ์ศรีแก่ลูกหลาน เป็นคนดีศรีสยามอันควรกล่าวขานสืบไป

หนังสืออ้างอิง

- กมลดารา มหามกุฏราชวิทยาลัย, คณะกรรมการ พุทธศาสนสุภาษิต 3 พิมพ์ครั้งที่ 16 กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532.
- *เกียรติประวัติประวัติของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์* ศรีสมเด็จฉบับ 19 มกราคม 2525 กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2525.
- วิณา ศรีบุญรัตน์, พรพิมล พุทธมาตย์และสุวรรณา สัจจวารวณ ผลงานด้านวัฒนธรรมของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2526.
- สุวรรณา สัจจวารวณ *สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ใน 100 ปี ประวัติบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2540.